

Pelimonopoli jauhaa rahaa

Suomi haluaa pitää tiukasti kiinni rahapelien yksinoikeusjärjestelmästä

Jukka Anias (KP)
Suomalaispoliitikot pitävät kiinni hampain kiinni suomalaisesta rahapelijärjestelmästä, joka on kirjattu myös viime vuoden alussa voimaan astuneeseen ar-pajaislakiin.
Muualla Euroopassa kehitys on kulkenut viime vuosina toi-

seen suuntaan. Valtiot ovat purkaneet yksinoikeutta niin, että esimerkiksi urheiluväilyntiini on myönnetty ulkomaisille pelifirmoille lisenssejä.
Suomessakin monopoli vedonlyönnissä on oikeasti "monopoli", sillä netin kautta kuka tahansa suomalainen on voinut

pelata vuosikausia minkä yhtiön pelejä hyvänsä. Yksinoikeus tarkoittaa käytännössä sitä, että ulkomaisilla pelifirmoilla ei ole oikeutta markkinoida Suomessa itseään ja tuotteitaan.
Sinivalkoinen järjestelmä on kansainvälinen poikkeus.
- Voidaan sanoa, että näin täy-

dellistä rahapelimonopolijärjestelmää ei ole missään muussa EU-maassa kuin Suomessa. Meillä ovat kaikki rahapelit laidasta laitaan - oli laatu tai laji mitä tahansa - yksinoikeuden alla. Tällaista järjestelyä ei ole missään muussa unionimaassa, ar-pajaishallintopäällikkö **Jouni Laiho**

poliisihallituksesta sanoo.
Yksinoikeusjärjestelmän ylläpidolla on tietyt reunaehdot:
- Yksinoikeutta ylläpitävän lainsäädännön keskeisenä tavoitteena tulee olla rikosten, vilpin ja väärinkäytösten estäminen sekä sosiaalisten haittojen vähentäminen, Laiho kiteyttää.

Asiallisesti ylivoimaisesti tärkein argumentti Suomen rahapelimonopolille on raha. Veikkaus, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Finntoto tulottavat vuositasolla valtiolle suuruusluokkaa miljardin euron potin.

Sivu 19

Sunnuntai

19. TOUKOKUUTA 2013 6 414880 038970
Hinta 2,50€. Kestotilattuna kotiin 0,74€ (sis. alv 10%)

SÄÄ 9 VUOROKAUDEN SÄÄTIEDOT A-OSAN TAKASIVULLA	TÄNÄÄN KLO 15	KOKKOLA +20	YLVIESKA +24
	HUOMENNA KLO 9	+16	+15

KP/CLAS-OLAV SLOTTE

Maatilan elämä tutuksi

Lehmät pääsivät lauantaina kirmaamaan kesälaitumille Kipon tilalla Kälviällä. Tilalla vierailleet saivat samalla tutustua maatilan elämään. Helmi Rita pääsi taputtelemaan vasikkaa. **Sivu 2**

Huippukirurgi tekee aina parhaansa

Kokkolaislyntynen huippukirurgi Sakari Orava tekee vuodessa noin 500 leikkausta. Hänen palveluksiaan tarvitsevat niin italialaiset ammattilaisjalkapalloilijat, venäläiset balettitanssijat kuin israelilaiset diplomaatit. Työssään Orava ei ajattele, ketä operoi, vaan keskittyy tekemään parhaansa.

Sivu 4

KP/CLAS-OLAV SLOTTE

Sveitsi ja Ruotsi kohtaavat MM-finaalissa

TUKHOLMA (STT/KP)
Sveitsi pelaa tänään loppuottelussa jääkiekon MM-kilpailuissa. Turnauksen yllättäjä Sveitsi löi väliserissä Yhdysvallat 3-0 ja kohtaa MM-finaalissa Ruotsin. USA kohtaa pronssiottelussa Suomen. Sveitsin maalit tekivät Nino Niederreiter, Julian Walker ja Reto Suri.
Sveitsi on voittanut kaikki yhdeksän otteluaan MM-kilpailuissa. Sveitsin edellinen MM-mitali on pronssi vuodelta 1953.
Myös Ruotsi voitti Suomen maalein 3-0 (1-0, 1-0, 1-0). Suomi ei saanut kuriin Daniel ja Henrik Sedinia. Loui Eriksson teki kaksi ylivoimamaalia. **Sivu 8**

Soini hiihosti demarit kuumiksi

HELSINKI (STT)
SDP:n leirissä on kimpaannuttu puolueen uusia ministereitä arvostelleelle Timo Soinille (ps.). SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajan Jouni Backmanin mielestä Soinin puuttuminen SDP:n ministerivalintoihin ja naisten aliarvioiminen on ylimielistä ja tyylitöntä.
Soinin mukaan SDP on unohtanut duunarimiehet. Hän uskoo teollisuuden asioiden hoitamisen vaikeutuvan, kun ministerikierrätys toi hallitukseen kaksi voimakkaasti ydinvoimaa vastustavaa naista. **Sivu 3**

KP/JUKKA LEHOJÄRVI

RAUTION UKKOKIN KELPAISI NÄYTTELYYN

Suntio Tuomas Savela ja kesätyöntekijä Antti Mantila toivat Kannuksesta löydetyn Raution vaivaisukon keskiviikkona Kalajoelle. Kirkkoherra Rauli Junntila otti kunniahahmon vastaan. Kalajoen vaivaisukko on Kerimäellä näyttelyssä. Sinne kelpaisi Raution ukkokin, jos joku innostuisi sen "roudaamaan", kertovat järjestäjät. **Sivut 15-17**

Porkkanaa pihalta soppakattilaan

Messuemäntä Sonja Lumme sanoo kotiviljelyn lisääntyvän

Antti Savela HAAPAJÄRVI (KP)
Omaa piha- ja puutarhaohjelmaa televisiossa Fox-kanavalla vetävä ja puutarhanhoidosta kirjan kirjoittanut **Sonja Lumme** kertoo kasvinviljelyn lisääntyvän vuosi vuodelta.
- Minulla on tähän teoria. So-

dan jälkeen elimme pulavuosia, jolloin joka talon takana kasvatettiin ruokakasveja paita hiesä. Sitten kun elintaso nousi, perheet ottivat vapaata puutarhasta. Nyt puutarhaa voi hoitaa rakkaana harrastuksena, sodanjälkeinen trauma on unohdettu, ja puutarhaharrastus leviää u-

delleen.
Tunnetun laulajan sydän sykii puutarhan hoidolle. Hän sanoo omistavansa pihasaunan takana noin tuhannen neliön kasvimaan, joka on täynnä erilaisia kukkia, pensaita ja hyötykasveja.
- Enkä ole ainoa. Esimerkiksi

Helsingissä viljellään ruokakasveja ruukuissa, parvekkeilla ja siirtolapuutarhoissa.
- Harrastus on levinnyt viisikymmppiin, eikä vain heihin. Nykyään nuoret aikuiset uuras-tavat puutarhassa ja hevimiehet ovat löytäneet chilippurin kasvatuksen ja vaihtavat sii-

tä valistuneita ajatuksia puutarhatilaisuuksissa.
Haapajärvi-Seura järjesti Haapajärvellä lähialueella ensimmäiset piha- ja puutarhamessut. Seuran puheenjohtaja **Veijo Tikkanmäki** kertoo, että tapahtumasta on tarkoitus luoda joka toinen vuosi toistuva perinne.

-Lähialueella ei ole vastaavanlaisia tilaisuuksia. Kuitenkin puutarhan hoito ja pihamaan kaunistaminen ovat kasvava harrastus, ja ihmiset ovat valmiita tulemaan kauempaankin tutustumaan alan uutuuksiin, Veijo Tikkanmäki kertoo. **Sivu 5**

» Suuryritysten osuus työpaikkojen kasvussa oli samaan aikaan vain noin 9000. Sama kehitys jatkuu edelleenkin. Suuryritykset vähentävät työpaikkoja tai siirtävät niitä ulkomaille. **Sivu 2**

OMALLA NIMELLÄ
Heikki Gummerus

Luonto on vain yksi esimerkki, että meillä on paljon hyviä asioita. Sotenkin kanssa sekoilevat poliitikkomme pitäisi jossaa istuttaa luontoon kannon nokkaan rauhoittumaan ja miettimään, mikä elämässä on oikeasti tärkeää. **Sivu 21**

TILAA TALOKIRJA
www.sievitalo.fi

TÄYDELLINEN HINTA-LAATUSUHDE!
Täydellisessä toimitussisällössä myös lämmitysjärjestelmät ja laadukkaat sisustustarvikkeet.

VALMISTUU SOVITTUNA PÄIVÄNÄ, SOVITTUUN HINTAAN

SIEVITALO
SIEVIN MUUTTOVALMIS KOTI

Marko Kallio, 044 201 7173
marko.kallio@sievitalo.fi
WWW.SIEVITALO.FI

voita iPad mini

Netti on täynnä toinen toistaan kiehtovampia blogisivustoja. Kokoamme nyt näistä omaa linkkiluetteloa. Kerro meille mitä blogia suosittelisit muille ja mille perusteella. Lähetä vinkki sähköpostilla **netti@kp24.fi**

Kaikki vinkin lähettäneet osallistuvat i Pad Minin arvontaa.

ILMIANNA BLOGGAAJA

KP24.fi KESKIPOHJANMAA

SANOMALEHTI ON SUOSITUIN PRINTTIMEDIA 15-VUOTIAIDEN KESKUUDESSA.

(lähde: PISA 2009 jatkotutkimus / Jyväskylän yliopisto 2012)

sanomalehtien liitto
KESKIPOHJANMAA

Seuraa Pohjanmaan rannikkoa melojan kokemana

Pekka Lassila on aloittanut alkavan kesän kunniaksi runsaan tuhannen kilometrin melontareissun. Hän on lähtenyt melomaan Virojoelta ja mies etenee kohti Torniota.

Miehen kokemuksia pitkin matkaa on luettavissa netissä osoitteessa:
www.kp24.fi/meloenrannikolla KP24.fi

KP

TEEMA

YHTEYSTIEDOT:

Hannu Lehto	020 750 4408	hannu.lehto@kpk.fi
Päivi Savela	020 750 4450	paivi.savela@kpk.fi
Riitta-Maija Sykkö	020 750 4418	riitta-maija.sykko@kpk.fi

Kolua netistä helluntaiheila

Jos ei heilaa helluntaina, niin ei koko kesänä. Kyllästyttääkö? Helluntaina voi myös näyttää pitkää nenää vanhan kansan viisauksille ja ryhtyä heilanhakuun verkossa. Mainos sivusto deittipalvelut.net neuvoa treffipalveluiden käytössä näin:

- Laadi profiilisi huolellisesti ja rehellisesti ja anna persoonasi näkyä, myös kuvan avul-

la.

- Pysy aktiivisena, positiivisena, ystävällisenä ja asiallisena.
- Muista turvallisuus: älä kerro itsestäsi liikaa liian pian ja sovi treffit julkisille paikoille.

deittipalvelut.net

LEHTIKUVA/MARTTI KAINULAINEN

(STT)

KP/JUKKA LEHOJÄRVI

YKSINÄISET AUTTAJAT

Kaksisataavuotinen ura, suomalaiset sääolot ja rikoksille altis ammatti. Vaivaisukkojen työ kirkkojen liepeillä on mittaamattoman arvokasta. Korvaamatonta kulttuurihistoriaa ne ovat itsekkin. Köyhyystutkija lukee vaivaisukoista sivuun sysätyn, yksinäisen, runnellun suomalaisen miehen pitkän tarinan.

Köyhyystutkija Jouko Karjalaisen mielestä vaivaisukot ovat historiallisia ikoneja, jotka muistuttavat siitä, että aina on ollut niitä, jotka on vaieten sivuutettu.

Nävet elosuojusta erottuvat valkoiset kengänpohjat: joku siellä maaka. Kalajoen seurakunnan suntuio Tuomas Savela tarttuu noin 50-kioloista hahmoa hartioista ja kesätyöntekijä Antti Mantila jaloista. Silinterihattuinen, jäykkäraajainen mies kantaa pakettiauton perälle. Räsytmatto asetellaan pehmusteeksi.

Aurinko lämmittää maalaismiljöön Kannuksen Korvenkylällä. Se, mitä pihalla parhaillaan tapahtuu, on outo näky.

Jotenkin tähän on tultu.

Alkuperäinen asetelma oli seuraava: vaivaisukotapa viikonvaihdetuille juttuaihe, joka on ajaton, mutta sikäli ajankohtainen, että Kerimäen vaivaisukonäyttely alkaa 25. toukokuuta.

Varma nakki. Satoja vuosia vanhoista puuajitit riittäisi takuulla aukeaman verran historiaa kerrottavaksi.

Niin olikin. Sitten staattiset kirkonvartijat alkoivat järjestää yllätyksiä.

Suurimpana tietysti tähän toukokuiseen operaatioon johtanut iloinen uutinen siitä, että kadoksissa ollut Raution kappeliseurakunnan vaivaisukko oli vihdoin löytynyt.

Se oli ollut kadoksissa seitsemän kuukautta. Huhua oli ehtinyt velloa: esimerkiksi sellaisia, että sitä olisi yritetty myydä ulkomailla.

Sitten Kotimaa24 kertoi ensimmäisenä kannustaisesta Matias Niemi-Korvesta, joka oli törmännyt ukkoon metsäautotien pientareella vapun jälkeisenä lauaintaina.

Niemi-Korven ulkovarastosta vaivaisukkoa nyt pakettiautoon siirretään. Se kuljetetaan Kalajoen pappilaan, mutta matkalla Savela pysäyttää hetke-

kari Topeliuksen sadusta Vaivaisukko, jossa kerrotaan "Puu-Pietarin" rakentamasta ukosta. Seurakunnan käsityksen mukaan tekijä on kuitenkin ollut Juho Juhonpoika Koski Tomujoelta.

"Paljon se tietäisi kertoa, jos osaisi puhua".

Kälviäläisen Eero Kolppasen kommentti epäilemättä osuisi jokaiseen Suomen noin 120 vaivaisukoon ja yhteen -akkaan.

Kolppasella on kuitenkin autotallissaan yksi harvinainen vieras. Toiselle osapuolelle tilanne on vähintään yhtä ainutlaatuinen.

Kälviän vaivaisukko on pois työpaikaltaan tietävästi ensimmäistä kertaa pariinsataan vuoteen. Se on Kolppasen autotallissa huollettavana.

Kolmesta palasta tehty ukko on saanut uuden maalin, mutta tarkasti vanhaa mukaillen. Tosin takin väri on nyt tummempi kuin aiempi haalistunut sävy.

Kunnostuksen ansiosta entistä paremmin erottuvat esimerkiksi alkuperäiset kauluksen koristekuviot. Muitakin yllätyksiä on ilmaantunut.

- Äijän pohjalla oli kourallinen 1860-luvun rahoja. Kälviällä ei ole ilmeisesti ollut tarvetta pikkurahalle, naureskelee Kolppanen.

Hän on käyttänyt uuden kunnostamiseen vajaan 40 tuntia. Varat Kolppanen - vaivaisukkojen hengessä - lahjoittaa diakoniatyölle. Hän on aiemmin tehnyt Kälviän kirkkoon myös pulpetin ja adventtikyntelikon.

Kälviän ukon on veistänyt vuonna 1820 suntuio Erkki Lassila.

Vaivaisukko on yleisnimitys ihmisen hahmoon tehdylle puuveistokselle, jonka tarkoituksena on ollut kerätä varoja köyhien ja vaikeiden hoitoon. Yleensä veistokset on sijoitettu kirkon tai kellostapulin seinustalle.

Suurin osa Suomessa jäljellä olevista vaivaisukois-

Vuosikymmenet ovat kuitenkin haalistaneet värit ja huonot nykymaalit ovat muuttaneet hyväntehtäjä harmaankalpeiksi ja aneemisiksi, harmittelee Kängsä.

Ongelmana on ollut myös vääränlainen huolto. Vaivaisukkoja on annettu asiantuntemattomien maalarien ja puuseppien huomaan. Jokainen vaivaisukko on arvokas taideteos, jonka oikeanlainen huolto on aina ammattitaitoisen konservatorin työtä, sanoo Kängsä.

-Maalikerroksia saattaa olla viisi tai kymmenenkin. Vanhoja maaleja on ymmärtämättömyyttä poistettu, ja päälle on saatettu laittaa aivan vääränlaisia maaleja. Alkuperäisiä värisävyjä on joistakin ukoista hyvin vaikea edes konservatorin jäljittää. Vanhat maalit olivat erittäin hyviä ja kestäviä. Nykyiset teolliset maalit voivat hyvää tarkoitavassakin kunnostuksessa olla ukon pinnassa pelkkää myrkyä. Esimerkiksi lateksia ei saisi käyttää mihinkään. Se on sama kuin muoviva laittaisi.

Kirkkohallitukselta ja museovirastolta huoltoon voi saada tarkat ohjeet. Kirkkohallitus myöntää konservointiin myös avustuksia.

Vaivaisukot pasteeraavat kirkollisen taiteen ja kansantaiteen kohtaamispaikaksi, hieman marginaalissa, asemoi Kängsä. Kaikki vaivaisukot ovat suojeltuja siinä kuin vanhat kirkotkin. Kaiken muun kirkollisen esineistön ohella ne ovat yleensä myös paikkakuntansa arvokkainta esineellistä kulttuuriomaisuutta. Niiden kulttuurihistoriallinen arvo on mittaanaton. Ne ovat aivan oma suomalainen kansan- ja kirkkotaiteen muotonsa. Vieläpä hyvin Pohjanmaa-keskeinen. Maailmalla vaivaisukkoja on Suomen ulkopuolella vain Ruotsissa muutama.

-Tämän kaiken vuoksi vaivaisukoihin pitäisi suhtautua äärimmäisen kunnioittavasti.

vaivaisukot on käynyt kuvaamassa kokkolalainen valokuvaaja Aki Paavola. Kirjassa vaivaisukkojen merkitystä pohditaan monitieteisesti.

Yhdistyksen tavoitteena on nostaa tietoisuutta vaivaisukkojen maailmanlaajuisesta ainutlaatuisuudesta ja lisätä niiden arvostusta. Keskusteluja on käyty jopa siitä, että vaivaisukkoja anottaisiin Unescon maailmanperintölistalle.

-Yksi tavoite on jo toteutumassa sikäli, että innostusta vaivaisukkojen akateemiseen tutkimiseen on virinnyt.

Tähän asti vaivaisukkoja ei ole tieteellisesti tutkittu juuri lainkaan. Sen sijaan ansiokasta kartoitusta ovat tehneet muun muassa Kaija Santaholma ja kruunupyylläinen Jan-Erik Rudnäs.

Nimensä mukaisesti yhdistys pyrkii myös suojelemaan ukkoja ja varmistamaan sen, että niitä hoidettaisiin hyvin ja restauroitaisiin asiantuntevasti.

Seitsalo on helsinkiläisen Galleria Ortonin johtaja. Se toimii Invalidisäätiön sairaalan yhteydessä. Seitsalo on koulutukseltaan ortopedi, ja lapsesta asti hän on ollut kiinnostunut vaivaisukoista. Muutama vuosi sitten Seitsalo kirjoitti "puolitieteellisen artikkelin" siitä, mikä vaivaisukkoja oikein vaivasi.

- Artikkelissa puolihuolimattomasti heitin, että olisi hienoa, jos Kerimäellä järjestettäisiin vaivaisukonäyttely. Siellä ideasta innostuttiin.

Lohtajan sivuun säsäty, raihainen Hiski-ukko on oikeastaan koko vaivaisukkoepiteetin ruumiillistuma.

Köyhyystutkija Jouko Karjalaisen mielestä vaivaisukot ovat historiallisia ikoneja, jotka muistuttavat siitä, että aina on ollut niitä, jotka on vaieten sivuutettu.

Vaivaisukot kantavat puisessa hahmossaan aikansa huono-osaisimpien muistoa, ja niistä voi Karjalaisen

Kenties siksi vaivaisukotkin saivat inhimilliset hahmot.

Vaivaisukkoja on eniten juuri Pohjanmaalla. Syyt siihen ovat tutkimuksen kohde, mutta jotakin voi arvella. Esimerkiksi sen, että Suomen sodan merkittävimmät kahakat käytiin Pohjanmaan rannikolla.

-Pohjanmaalla oli siihen aikaan myös enemmän varallisuutta kuin esimerkiksi Itä-Suomessa, joten on ollut ehkä parempi mahdollisuus huolehtia köyhistä ja vähäosaisista, kertoo Seitsalo.

Köyhyystutkija Karjalaisen mielestä sattumaa ei voi olla se, että vaivaisukkoja on eniten seudulla, jossa myös pärjäämisen eetos on poikkeuksellisen vahva.

-Huolto- ja hoitovollisuuden ajatus on Pohjanmaalla varmaan ollut aina hyvin kantava. Esimerkiksi toimeentulotuen saajien väestöosuus on Pohjanmaalla ylivoimaisesti pienin koko Manner-Suomessa. Se kertoo tietynlaisesta yrittämisen hengestä. Toisaalta helposti tämä johtaa myös siihen, että ne, jotka eivät pärjää, jäävät sivuun.

Haastattelututkimuksissa on todettu sekin, että Pohjanmaalla ihmisten on perinteisesti helpompi hakea apua kirkosta kuin kuntien sosiaalipuolelta. Sekin taustalla vaikuttaa, että Pohjanmaa on rakentunut kyläyhteisöjen ympärille eri tavoin kuin esimerkiksi Itä-Suomen asutus.

Onko kyse siis yhteisvastausta?

-Varmaankin on. Pohjanmaahan on ollut toimeiliasta aluetta myös seurakunnan diakoniatyössä, toteaa Jouko Karjalainen.

Vaikka vaivaisukko on ikoni, myös nykypäivän ilmiöt vaikuttavat sen tienestehin. Ainakin kuninkuusarvit.

Seppo Seitsalo tietää, että ukkojen varannoissa näkyy piikki aina kun Pohjanmaalla järjestetään kuninkuusarvit.

-Perinteisesti laitti on lahjoitettu silloin kun on toivottu jotain. Ehkä jotkut ovat myös voitoistaan halunneet kymmenykset lahjoittaa.

Vaivaisukkoikivalta on näkyneet otsikoissa. Esimerkiksi Ylistaron ukon päätä on hakattu kirveellä ja Kivijärven ukko naarruttu järvestä. Raution tapaus ehdittiin pitää räikeimpänä.

Seppo Seitsalo kuitenkin huomauttaa, että puukot ovat joutuneet rahanhimon ja puhtaan ilkvallan kohteeksi kautta aikojen.

-Jos 1800-luvun lehtiaineistoon syöttää vaivaisukon hakusanaksi, löytyy parisataa osunaa, joista suurin osa on uutisia vaivaisukkojen ryöstöistä tai pahoinpitelyistä.

Törkeää ja typerää kulttuurihistoriallisten aarteiden turmeleminen on ajasta riippumatta. Turhaakin sikäli, että summat vaivaisukoissa ovat niin pieniä, ettei niillä kukaan rikastu.

Yksi Pelastakaa Vaivaisukot ry:n pyrkimyksistä on suojella ukkoja myös konkreettisesti. Moni seurakunta harkitseekin ukkojensa työpaikan vaihdosta sisätiloihin. Museoituna on jo vajaan parikymmentä.

Asialla on kuitenkin vähintään kaksi puolta.

-Soisi tietysti, että vaivaisukot olisivat omilla työpaikoillaan eikä museoissa piilossa. Jos niistä tulee museon omaisuutta, luonnollinen yhteys ihmisiin helposti häviää, sanoo Seitsalo.

Samana mieltä on maakunta-amanuensis Risto Kängsä. Jos vaivaisukot siirrettäisiin museoon, ne pasitettaisiin eläkkeelle sosiaaliturvasta. Alkuperäinen funktio menetettäisiin.

Sitä paitsi 150 vuotta ne ovat jo pysyneet ja säilyneet ulkotyössään Suomen vaihtelevassa säässä.

-Itse olen sitä mieltä, että parasta olisi, jos ukot pystyttäisiin pitämään työelämässä niin kauan kuin suinkin.

Takaisin Kalajoelle. Jokelan pappilan pihassa vaivaisukkoa on vastassa kirkkoherra Rauli Junttila. "Onpa ihmeen hyvässä kunnossa", hän huomaa.

"Samanlainen porvari se on kuin Kalajoen ukkokin", tuumaa suntuio Tuomas Savela hattupäästä.

Junttilan puhelin on soinnut tiuhaan vaivaisukon löytymisen jälkeen. Vielä seurakunta ei ole päättänyt, mihin löytöläinen sijoitetaan.

-Harkitsemme tarkkaan asiaa. Melkein se voisi aluksi mennä tuuraamaan Kalajoen ukkoa, joka lähti kokoukseen, sanoo Junttila.

Seurakunta oli jo ehtinyt menettää toivonsa Raution ukon paluusta. Korvaajaa valmistetaan parhaillaan, ja se on ollut tarkoitus julkistaa Rautio-viikolla heinäkuussa.

Vieläkö suunnitelma on voimassa?

Raution kyläyhdistyksen puheenjohtaja Alpo Murtoniemi vahvistaa, että on. Uusi ukko otetaan käyttöön 7. heinäkuuta. Vanhankin paikka on rautiolaisen mielestä kuitenkin "Rautiosta kirkon tiloissa".

-Pitäähän se kotiuttaa, ei se vierasssa tiloissa viihdy. Sille voidaan kuitenkin järjestää nyt siedettävämät olosuhteet.

Rautiosta ukon löytymisen on ollut iloinen uutinen, jolla on symbolista arvoa. Ryöstämistä pidetään kylällä "melkein pyhäinhäväistyksenä".

-Vaimo luki ensin löytymisestä lehdestä ja sanoi minulle, että nyt täällä on sellainen uutinen, jota et kyllä usko.

Uuden vaivaisukon on tarkoitus kerätä kesällä lomaltapaluuurhat diakoniatyölle.

-Jos joku on joskus nuoruudessaan tervatkulla yrittänyt pennosia ukosta onkia, nyt on mahdollisuus kuitata teko kenenkään tietämättä. Vaikka korot ovat matalalla, tämän voi laskea korkealla korolla, leukailee Murtoniemi.

Kaisa Hahto, teksti
Jukka Lehojärvi, kuvat

Lähteinä käytetty myös Kaija Santaholman kirjaa Vaivaisukot - Tummatukka ja kirkonäijät (2001) sekä teosta Ars - Suomen taide 5 (1990).

Katso video Raution vaivaisukosta Keskipohjanmaan Facebookissa.

Lohtajan vaivaisukko Hiski ryöstettiin 1900-luvun alkupuolella. Kova kohtalo vei Hiskin eläkkeelle. Sen tilalle virkaa toimittamaan palasi vanhempi "puuäijä".

Eero Kolppanen huoli Kälviän vaivaisukon Kerimäen näyttelyä varten. Autotallissa oli hetken harvinainen vieras.

si kyytiläisen kotikulmille, Raution tapulin eteen. Noin niin kuin tunnelmastopin.

Erikoisiin ympäristöihin veivät muutkin vaivaisukot. Vaikka suurin osa niistä tekee tärkeää työtä kirkon tai tapulin seinässä, monissa seurakunnissa on myös eläkeläisukkoja. Kaarlelan kirkossa Kokkolassa tosin vanhempikin ukko on yhä työssä kellostapulissa.

Lohtajalla katseilta piilossa on ukko, joka on nimetty tekijänsä, Kannuksessa syntyneen Hiskias Saarelan mukaan Hiskiksi. Se on itse asiassa Lohtajan uudempi, 1800-luvun lopulla tehty ukko, mutta kovan kohtalonsa vuoksi tehtävästään sivuutettu.

Hiski ryöstettiin 1900-luvun alkupuolella ja sen pää heitettiin kaivoon. Pää löydettiin, mutta Hiski joutui vajaan kymmenen vuoron. Parhaillaan se lepää pöydällä, jolla on muinoin tehty ruuminvauksia.

Sivuun säsätyn, karuksi kuluneen vaivaisukon kohtaaminen varaston hämärässä on vaikuttava hetki.

Eläkkeeltä paluun päävirkaan Hiskin tilalle teki Lohtajalla vuonna 1822 veistetty "puuäijä", kuten sitä siellä tituleerataan. Äijää kuvaillaan maailman suurimmaksi ja kuuluisimmaksi. Se onkin tunnettu Sa-

ta on yhä alkuperäisessä tehtävässään, mutta niitä on myös siirretty museoihin. Joissakin seurakunnissa patsas on kirkon sisällä.

Enimmäkseen vaivaisukot ovat peräisin 1800-luvulta, vain kymmenkunta veistoksista ajoitetaan 1700-luvulle. Esimerkiksi Kaarlelan vaivaisukoista vanhempi on luultavasti 1700-luvulta.

Vaivaisukkojen herraskainen pukeutuminen ei viittaa köyhyteen ja raihaisuuteen. Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon maakunta-amanuensis Risto Kängsä myöntää näennäisen ristiriitaisuuden.

-Pukeutuminen on 1700- tai 1800-luvun säätilyispukeutumisen mukaista. Vaivaisukot eivät alunperin olleet mitään ryyssyläisiä.

Vaatteet saattoivat jäljitellä myös sotilaiden pukeutumista. Suomen sodan (1808-09) jälkeen vaivaisukkojen määrä lisääntyi erityisesti Pohjanmaalla. Vaivaisukot toimivat tuolloin sotainvalidiensa asialla, ja sovatammaisuudesta tuli keskeinen attributti.

Alkuaan ukot olivat myös melko värikkäitä. Housut saattoivat olla mustat, polyvipiitinen takki eli sortuutti musta, tummanruskea tai tummanvihreä ja takin alla oleva liivi musta tai vihertävä. Kaulassa oli useimmiten musta silkkihuivi rusetille solmittuna. Punaiset housut ja vihreä liivi tai takki olivat tyyppisiä yhdistelmiä.

Niinpä myös vaivaisukkovandalismi vertautuu törkeydessään siihen, jos heittäisi mustetta Mona Lisan kasvoille, hahmottaa Kängsä.

Silti kaikelle kansalle arvo ei aivan kirkas ole. Ehkä siksi, että ukot ovat aina olleet näkyvillä ulkotyössä.

Vaivaisukonäyttely kokoaa Kerimäen kirkkoon kesän ajaksi yhteensä 42 vaivaisukkoa. Keskipohjanmaan levikkialueelta matkaan ovat lähteneet Alavetelin, Evijärven, Haapaveden, Kalajoen, Kokkolan, Kälviän, Lestijärven, Lohtajan ja Merijärven ukot. Ukot valikoituivat kiinnostavuuden ja tyyllisen kattavuuden perusteella, mutta ennen kaikkea seurakuntien myöntämisyyden mukaan. Tulossa ovat muun muassa Suomen suurimmat ja pienimmät vaivaisukot sekä ainoa vaivaisukko Soinin. Pääpaino on 1800-luvun alun ja puolenvälin ukoilla, mutta Rantsilasta esillä on viime kesänä rakennettu vaivaisukko.

-Enemmänkin ukkoja olisi tullut, mutta tilat asetavat esillepanolle rajoituksensa. Samaan aikaan järjestetään myös kirkon normaalia toimintaa, kertoo näytelyä järjestävän Pelastakaa Vaivaisukot ry:n puheenjohtaja, professori Seppo Seitsalo.

Näytelyn ohessa vaivaisukoista julkaistaan Otso Kantokorven toimittama kirja, johon kaikki Suomen

mielestä lukea "sivuun säsättyjen, yksinäisten miesten pitkän historian".

-Ensimmäiset vaivaisukot, joita Suomeen tuli, olivat tavallaan Ruotsin suurvalta-ajan sodissa runnettuja miehiä. Talollisilla oli velvollisuus lähettää poika ruotuväkeä, ja yleensä he lähettivät huoltolaispojan. Niinpä sodista palasi lähtökohtaisesti huono-osaisia miehiä runnettuina ja haavoitettuna.

Työikäiset miehet ovat aina jääneet avunannon ulkopuolelle, huomauttaa Karjalainen. Esimerkiksi 1930-luvulla köyhäinapua annettiin lapsille ja äideille. Myös sotien jälkeen ensimmäisenä hoidettiin lapsiperheet.

-Tänä päivänäkin toimeentulotuen saajissa yksinäisten miesten osuus on yliveritainen suuri. He ovat tämän ajan runnettuja.

Enää vaivaisukkojen päätehtävä ei ole rahankeruu. Ajankohtaisia ne ovat silti.

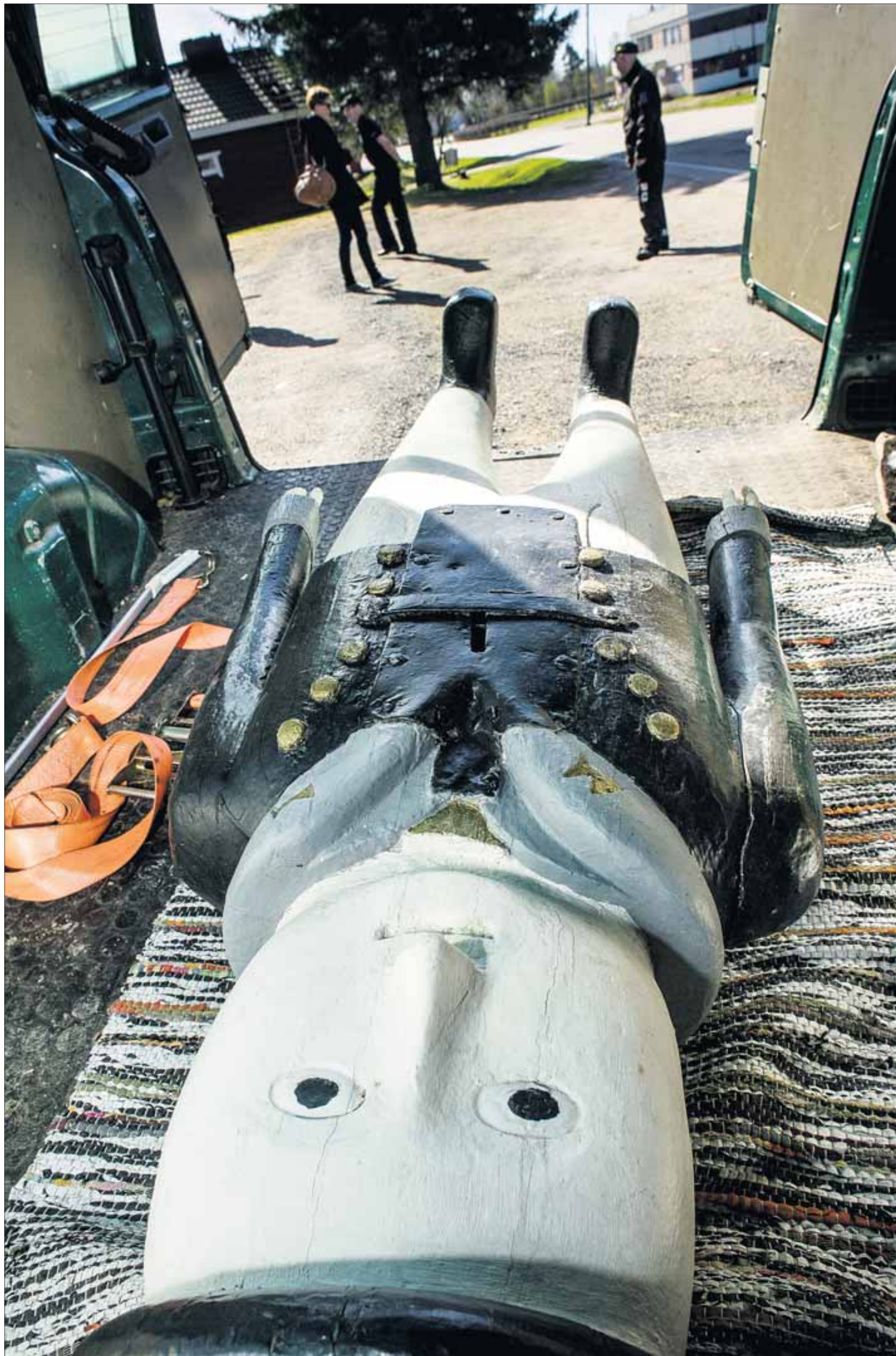
Tehtävää on ajassa, jossa sosiaalinen ja terveydelinen eriarvoisuus on lisääntynyt, huomauttaa myös Seppo Seitsalo.

Siihen, miksi vaivaisukkoja on juuri Suomessa, Seitsalolla on mahdollinen selitys.

-Ehkä se liittyy siihen, että Pohjanmaalla laivanrakennuksessa tehtiin ihmishahmoja keulakuviksi.

Niinpä myös vaivaisukkovandalismi vertautuu törkeydessään siihen, jos heittäisi mustetta Mona Lisan kasvoille, hahmottaa Kängsä. Keskusteluja on käyty jopa siitä, että vaivaisukkoja anottaisiin Unescon maailmanperintölistalle.

Kotiinpaluu. Kalajoen seurakunnan suntuio Tuomas Savela ja kesätyöntekijä Antti Mantila hakivat Raution vaivaisukon Kannuksesta, löytäjänsä luota. Kalajoella ukon otti vastaan kirkkoherra Rauli Junttila. Vaivaisukkoa säilytetään Jokelan pappilassa, kunnes päätetään, mihin se sijoitetaan.

Seppo Seitsalo tietää, että ukkojen varannoissa näkyy piikki aina kun Pohjanmaalla järjestetään kuninkuusravit.

TAUSTA

■ Vaivaisukkojen historiallisena lähtökohtana ovat katolisen ajan uhririkit, jotka olivat puusta tehtyjä, raudoituksin vahvistettuja onttoja rahalippaita. Jo 1200-luvulla paavit kehittivät seurakuntia keräämään varoja uhririkkeihin ristiretkien rahoittamiseksi.

■ 1500-luvulla uhririkit kiellettiin. Kuningatar Kristiina kehotti kuitenkin vuonna 1649 asettamaan vaivaisukkeja.

■ Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan vaivaisukot ovat yleensä kokovartaloveistoksia. Pohjois-Pohjanmaalla

ukoilla on yleisesti hatut päässä.

■ Tunnetuimpiin vaivaisukon tekijöihin kuuluu Heikki Mikkilä (1801 - 1850) Kuortaneelta. "Universumin upein vaivaisukkojen veistäjä", "mestari, joka toistaiseksi aika huonosti tunnetaan", kuten maakunta-ama-nuenssi Risto Käsälä leikkisästi ilmaisee. Mikkilä on tehnyt sydän-Etelä-Pohjanmaan ukkoja. Ne ovat keskenään tunnistettavia, kooltaanakin yhteneväisiä.

■ Mikkilä on tehnyt vaivaisukkoja enemmän kuin kukaan muu. Käsälä on tutkimuksissaan löytänyt yh-

teensä kolmetoista.

■ Toinen arvostettu vaivaisukkojen tekijä on itseopinut kuvanveistäjä, evijärveläinen Erkki Lahti (1816 - 1858). Hän veisti vaivaisukkoja ainakin Ähtävälle, Lappajärvelle, Kruunupyhyyn ja Pietarsaareen. Antti Tuuri teki Lahdesta vuonna 1983 näytelmän Pittipoika.

■ Moni veistäjästä on jäänyt nimettömäksi, toisista tunnetaan vain lempinimi. Esimerkiksi Teerijärven ukon on tehnyt "Kuuro-Kalle".